

ЗНАЧЕНИЕТО НА ЯПОНСКИТЕ ПОСЛОВИЦИ СЪС ЗООНИМИ И ТЕХНИЯТ КИТАЙСКИ ПРЕВОД

Мин Шин Цай

Тайпейски държавен университет

Резюме:

Основната цел на настоящия труд е да се анализира значението на японските пословици, базирани се на тези, които включват зооними, и да се изследва техния китайски превод.

Пословиците са вид устойчив израз. Устойчивите изрази се зараждат естествено, като при това се предават от поколение на поколение като изрази, чрез които хората се справят с различни житейски условия и ситуации в техния обществен живот. При японските пословици, в които се използват названия за животни, често се срещат „кон”, „куче”, „крáva”, „котка”, „мишка” и др. Например 「馬の頭に牛の頭」 – букв. „на главата на коня – глава на крáva”, 「飼い犬に手を噛まれる」 – букв. „да те ухапе по ръката кучето, което отглеждаш”, 「鼠竊して猫を噛み、人貧しうして盗みす」 – букв. „мишката при трудност ухапва котката, човек в нужда – краде”.

Пословиците се използват като цитати, затова не допускат замяна на думи в тяхната структура. Дори такава замяна да е допустима, тя е възможна само при една част от тях, и следва те да се приемат като варианти. Въпреки че са много малко като количество, съществуват и пословици с напълно противоположно значение. Те могат да се нарекат антонимни пословици. Съществуват и многозначни пословици.

Тъй като изследваме японските пословици, в настоящата работа ще използваме приетата в японското езикознание терминология.

От семантична гледна точка значението на пословиците може да се раздели на три вида. При първия вид значението на пословицата е същото като външното, т. е. тя се използва само в основното си значение. При втория вид тя се използва само в производно значение. При третия вид пословицата се използва и в основното, и в производното си значение.

Що се отнася до значението на пословиците, то бива два вида – повърхностно и дълбоко. Повърхностното значение е външното значение. Дълбокото значение се използва за посочване на случаите, при които пословицата се използва в производно значение. При втория тип пословици, включващи зооними, може да се наблюдава заличаване на значението на самите думи, назоваващи животни.

При японските пословици, включващи зооними, съществуват както чисто японски, така и с китайски произход. Когато те се превеждат на китайски език, и по-специално чисто японските, са необходими допълнителни обяснения и коментари, които да помогнат на китайските говорещи по-добре да разберат тяхното значение.

Ключови думи: пословици, включващи зооними; основно значение; производно значение; повърхностно значение; дълбоко значение

1. Основно и производно значение на пословиците

Пословиците са вид устойчив израз (formula)¹. Устойчивите изрази се зараждат при общуването на човека с природата, като при това се предават от поколение на

---

¹ В определението „устойчив израз” в широк смисъл се включват както „израз, фраза”, така и „изречение”.

поколение като изрази, чрез които хората се справят с различни житейски условия и ситуации в своя обществен живот.

Към устойчивите изрази, започвайки от поздравленията, се включват още голям брой: фразеологизми, идиоми, сложни думи, сложни думи с четири йероглифа, пословици, сентенции, афоризми, крилати изрази, исторически пословици и поговорки и др.

При определяне на разликите между фразеологизмите и пословиците най-важен е проблемът дали са „изречения, които притежават завършеност”. Фразеологизмите са свързаност от думи с определен смисъл, но не са изречения. От гледна точка на функцията в изречението, фразеологизмите са само част от него.

Първото, на което трябва да се обърне внимание при значението на пословиците, е връзката между значението, което се проявява външно, и значението, което се проявява при тяхната употреба. Външното значение е това, което може да се изведе чрез пряка аналогия от връзката между отделните думи, които са използвани в пословицата. Да видим чрез примери връзката между двете:

(1) 「鰯目ただれ鯖腐れ」 (p. 35)² – букв. „възпалени очи на сардина, вмирисана скумрия”

(2) 「蟹は食うともがに食うな」 (p. 83) – букв. „дори да ядеш раци, не яж хрилете”

(3) 「鰻に梅干し」 (p. 54) – букв. „змийорка и кисело-солени сливи”

Пример (1) 「鰯目ただれ鯖腐れ」 се основава на факта, че на уловената сардина очите веднага почервяват, а скумрията лесно се вмирисва, затова се използва за обозначаване на неща, които лесно губят своята свежест. Тъй като „хрилете” в пример (2) са органите за дишане на раците, за които се смята, че са отровни, пословицата води началото си от народното вярване, че те не трябва да се ядат. Пример (3) 「鰻に梅干し」 означава, че трябва да се избягва да се ядат едновременно змийорка и кисело-солени сливи, тъй като предизвикват болки в стомаха. При тези пословици външното значение съвпада със значението, с което се използва, и се явява тяхното първоначално значение.

Обаче съществуват и пословици, при които се наблюдава разлика между външното значение и значението, с което се употребява пословицата.

(4) 「犬も歩けば棒に当たる」 (p. 28) – букв. „и кучето ако върви, ще попадне на пръчка”

(5) 「生馬の目を抜く」 (p. 56) – букв. „изваждам очите на жив кон”

(6) 「牛の小便十八町」 (p. 47) – букв. „кравешка урина 18 чо (1 чо = 109,09 м.)”

Основното значение на пример (4) е „шом кучето обикаля безразборно, ще му се случи беда – ще го набият с пръчка”, след което е започнал да се употребява като метафора за „ако активно излизаш и обикаляш, ще ти се случи неочаквано щастие”. Значението на 「生馬の目を抜く」 е „да извадиш очите на жив кон” и е метафора за това, да получиш изгода, като успееш да излъжеш някого също толкова бързо. 「牛の小便十八町」 е метафора за неща, които се проточват много дълго. Използва се по следния начин: 「社長の挨拶は牛の小便十八町だよなあ」 – букв. „Ох, поздравленията на президента на фирмата са дълги като кравешка урина 18 чо”. При тези пословици за

² Такахаши 1997: 高橋秀治著 1997. 動植物ことわざ辞典. 東京: 東京堂出版, 1997

разлика от желанието наистина да се предаде външното значение, ролята на техните думи е чрез заемане на външното значение да се извлече истинското значение. При подобни примери външното значение не играе никаква роля, затова значението, с което се употребява е истинското значение.

2. Трите типа пословици според тяхното значение

Ако подходим лингвистично към значението на пословиците, ще открием три типа пословици. При първия тип външното значение и значението, с което тя се употребява, съвпадат и външното значение си остава основно значение. При втория съществува разлика между външното значение и значението, с което пословицата се употребява, и тя не може да се използва със своето външно значение. При третия тип значението, с което тя се употребява, се разделя на две – основно и производно. Правилната употреба на основното и производното значение, което се среща при пословиците, е както е показано в таблица 1.

Табл. 1: Правилна употреба на основно и производно значение при пословиците

Изпозвани само в основното си значение	Изпозвани само в производното си значение	Използвани и в двете значения
(7) 「三味線と蛸は血を狂わす」 (p. 139) – букв. „шамисенът и октоподът побъркват кръвта”	(11) 「石の中の蜘蛛」 (p. 127) – букв. „паяк в камъка”	(15) 「虎になる」 (p. 157) – букв. „ставам тигър”
(8) 「蛞蝓を呑むと声が美しくなる」 (p. 169) – букв. „ако погълнеш плужек, гласът ти ще стане хубав”	(12) 「どこの馬の骨か知れぬ者」 (p. 59) – букв. „човек, за когото не знаеш от къде са костите на коня”	(16) 「渡り鳥」 (p. 166) – букв. „прелетна птица”
(9) 「鯛は魚の王」 (p. 135) – букв. „морската каракуда е царят на рибите”	(13) 「鯨も魚、白魚も魚」 (p. 103) – букв. „и китът е риба, и саланкса също е риба”	(17) 「猫の尻尾」 (p. 177) – букв. „опашката на котката”
(10) 「蜂は口笛を嫌う」 (p. 186) – букв. „пчелите мразят свиренето с уста”	(14) 「馬を鹿」 (p. 61) – букв. „кон за елен”	(18) 「甘い物に蟻がつく」 (p. 16) – букв. „мравките се лепят по сладките неща”

2.1. Използвани като основно значение

Примерите от (7) до (10), показани в табл. 1 са само в основното си значение. 「三味線と蛸は血を狂わす」 е пословица, която се основава на народното вярване, че

тоновете на шамисена предизвикват желанието на хората да се забавляват, а октоподът трови кръвта. 「蛞蝓を呑むと声が美しくなる」 е част от народните вярвания, като тук се обръща внимание на гладкостта на плъзгане на плужека. 「鯛は魚の王」 възхвалява морската каракуда, без която не може нито една празнична трапеза в Япония. 「蜂は口笛を嫌う」 се основава на вярване в района на Ямато-Нара, че ако си подсвиркваш с уста, няма да те ужили пчела. Всички тези пословици се употребяват във външното си, т.е. в основното си значение.

2.2. Изпозвани само в производното си значение

Не са малко пословиците, които се използват само в производното си значение. 「石の中の蜘蛛」 в табл. 1 има външно значение „паяк, който се крие в камъка”, но се използва като метафора за свит от страх. Пример (12) 「どこの馬の骨か知れぬ者」 се използва за присмиване на някого, чийто произход е неизвестен. Пословицата 「鯨も魚、白魚も魚」 няма никаква връзка с биологичната класификация, а е метафора за това, че не трябва да се дискриминира или пренебрегва нещо или някой, само заради неговата големина. При 「馬を鹿」 от това неотстъпно да твърдиш, сочейки кон, че това е елен, се използва, когато под прикритието на своята власт упорито настояваш за нещо неразумно.

2.3. Използвани и в двете значения – основно и производно

При пословиците има такива, при които се използват и основното, и производното значение. Добър пример са посочените в табл. 1 примери (15) ~ (18). Пример (15) 「虎になる」 се използва за много голямо алкохолно напиване. 「渡り鳥」 произлиза от птиците, които се преместват от местата за размножаване до местата за зимуване и се превръща в метафора за човек, който постоянно се мести да живее на различни места, т.е. е започнала да се използва за скитник. 「猫の尻尾」 притежава и външно значение, но се използва и за „нещо, без което можеш”.

Въпреки това, смятам че разликата между втория и третия тип не е абсолютна, а относителна. Границата между основното и производното значение на пословицата, когато тя е употребена, може да е както ясна, така и неясна. Пословиците са изрази, чрез които хората се справят с различни житейски условия и ситуации в техния обществен живот и проявяват разнообразие в своето значение.

3. Дълбоко и повърхностно значение на пословиците

Значението на пословиците може да се раздели на два вида – дълбоко и повърхностно. Ако погледнем пословиците, посочени по-горе, които се използват само в производното си значение, става ясно, че външното значение е тяхното повърхностно значение, а значението, с което те са употребени – тяхното дълбоко значение. При третия тип основното значение е тяхното повърхностно значение, а производното – тяхното дълбоко.

Според Дуан Джен Вен когато се заражда дълбокото значение на пословиците се следва следния път – разширяване, абстрахиране, обобщаване (Вен 1991: 119). Тъй като

тук „разширяване” се използва в смисъл на „разширяване на значението по аналогия”, смятам че може да се приведат по следния начин.

3.1. Аналогия

Възможността за аналогия се дължи на общи точки между повърхностното и дълбокото значение. Това е начинът, по който чрез аналогия се свързват сходните точки между повърхностното и дълбокото значение. Ще потвърдим със следните примери:

- (19) 「鹿見て矢を矧ぐ」 (p.122) – букв. „виждам елен и правя стрела”
- (20) 「鯉節を猫に預ける」 (p. 81) – букв. „давам на котката да пази сушен тунец”
- (21) 「石で卵を圧す」 (p. 29) – букв. „притискам яйце с камък”

Значението на (19) е да си правиш стрела, чак след като си видял елен, но е метафора за панически да се вземат мерки, едва когато нещата се случат. Сушеният тунец е любимото ястие на котката и няма как да я оставиш тя да я пази. 「鯉節を猫に預ける」 е метафора за нещо опасно, на което не можеш да се довериш. Пример (21) е метафора за нещо доста лесно. Възможността за подобна аналогия се дължи на съществуването на сходни точки между повърхностното и дълбокото значение. Ако нямаше подобни сходни точки, едва ли би могло да се разшири от повърхността към дълбочина.

3.2. Абстракция

Възможността за абстракция се дължи на това, че дори съдържанието на пословицата да е индивидуално, конкретно, притежава и универсални, общи, съществени свойства.

- (22) 「猿も木から落ちる」 (p. 119) – букв. „и маймуната пада от дървото”
- (23) 「雑魚も魚鱗」 (p. 113) – букв. „и малките рибки имат плавници”
- (24) 「虎の鬚を捻る」 (p. 158) – букв. „дърпам мустаците на тигъра”

В пример (22) дори маймуната, която живее по дърветата, понякога пада от тях. Значението е, че дори и майстор в нещо понякога допуска грешки. Също така, както се посочва в (23), колкото и малка да е рибката, има плавници, затова метафората е, че дори да има разлика в размера, подготовката е същата, това, което трябва да имам, го имам. Пример (24) е за нещо извънредно опасно. Всичките са конкретни примери и подчертават общи или универсални обстоятелства.

3.3. Обобщаване

Възможността за обобщаване се дължи на това, че в пословицата се говори за две или повече обстоятелства, при това тези обстоятелства са взаимно свързани.

- (25) 「鳶に鷹、雉に山鳥」 (p. 152) – букв. „на каня – ястреб, на фазан – меден фазан”
- (26) 「鷹は羽を惜しみ、士は名を惜しむ」 (p. 138) – букв. „ястребът цени крилето си, човекът (самураят) – името”
- (27) 「馬には乗って見よ、人には添うて見よ」 (p. 58) – букв. „гледай коня, като го

яхнеш, човека – като го следваш”

В пример (25) се сравняват връзките между канята и ястреба с тези на фазана и медния фазан. В (26) се показва, че ястребът се грижи внимателно за красивите си крила, а самураят поставя на първо място честта си. 「馬には乗って見よ、人には添うて見よ」 означава, че след като изпиташ нещата, ще разбереш за първи път какви са. Тъй като в подобни пословици съществува връзка между две обстоятелства, е възможно тяхното обобщаване.

4. Еднозначност и многозначност при пословиците

В зависимост от тълкуването и употребата на пословиците е възможно разминаване в техните значения. Въпреки че по-голямата част от пословиците имат само едно значение, се наблюдават и многозначни, при които тълкуването може да стане по два начина. Да разгледаме следните примери.

Табл. 2

Пример	Значение (1)	Значение (2)
(28) 「馬に出る」 (р. 58) – букв. „излизам на кон”	„ставам зяпач и разглеждам или прекъсвам разговор”	„шом бащата се скарва на детето, идва майката и се застъпва за него”
(29) 「俎板の鯉」 (р. 109) – букв. „шаран от дъската за рязане”	„положение, при което нямам убежище и се оставям на събеседника”	„решителен съм, готов съм на нещо”
(30) 「雉と鷹」 (р. 96) – букв. „фазан и ястреб”	„нямам средства да направя нещо, вцепенявам се”	„израз за противопоставяне на някой силен на слаб”
(31) 「罟網で鯨を捕る」 (р. 34) – букв. „ловя кит с мрежа за сардини”	„сполетян от неочаквана сполука”	„за нещо невъзможно”

Всяка от пословиците в примерите може да бъде интерпретирана по два начина. Фактът, че при тях съществува тънка разлика в нюансите, говори за многозначността на пословиците.

5. Синонимия и антонимия при пословиците

Синонимните на пословиците изрази изразяват сходни обстоятелства или явления, като следните:

(32) 「木から落ちた猿」 (р. 115) – букв. „паднала от дървото маймуна” = 「水を離れた魚」 (р. 41) – букв. „риба, отдалечила се от водата”

(33) 「牛の骨」 (р. 48) – букв. „кости на крава” = 「馬の骨」 (р. 59) – букв. „кости на кон”

- (34) 「牛に経文」 (p. 46) – букв. „сутра на крава” = 「馬に念仏」 (p. 59) – букв. „будиска молитва на кон” = 「馬の耳に念仏」 (p. 175) – букв. „будиска молитва в ушите на кон” = 「犬に論語」 (p. 26) – букв. „конфуциански трактат на куче” = 「豚に念仏、猫に経」 (p. 195) – букв. „будиска молитва на свиня, сутра на котка” = 「猫に小判」 (p. 175) – букв. „дребни златни монети на котка” = 「鶏に小判」 (p. 172) – букв. „дребни златни монети на кокошка” = 「猫に石仏」 (p. 175) – букв. „каменна статуя на Буда на котка”
- (35) 「猫を追うより皿を引け」 (p. 178) – букв. „вместо да гониш котката, по-добре дръпни чинията” = 「猫を追うより魚を引け」 (p. 178) – букв. „вместо да гониш котката, по-добре дръпни рибата”

Следващите примери от (36) до (40) могат да се разглеждат като вариации или варианти на същите пословици, тъй като притежават твърде сходна структура или словесен състав.

- (36) 「騒ぐ蟹は穴に入らず」 (p. 83) – букв. „развълнуваният рак не влиза в дупката” = 「慌てる蟹は穴へ這入れぬ」 (p. 82) – букв. „паникьосаният рак не влиза в дупката”
- (37) 「海老の鯛交じり」 (p. 64) – букв. „смесване на омар с морска каракуда” = 「雑魚の魚交じり」 (p. 144) – букв. „смесване на риба с дребни рибки” = 「ごまめの魚混じり」 (p. 123) – букв. „смесване на риба със сушена млада аншоа”
- (38) 「噛む馬は終いまで噛む」 (p. 62) – букв. „хапещият кон хапе докрая” = 「食い付く馬は死ぬまで」 (p. 62) – букв. „хапещият кон е докато умре” = 「跳ねる馬は死ぬまで跳ねる」 (p. 62) – букв. „скачащият кон скача докато умре” = 「跳ねる馬は死んでも跳ねる」 (p. 67) – букв. „скачащият кон скача, дори да умре”
- (39) 「虎口を脱す」 (p. 154) – букв. „измъквам се от устата на тигъра” = 「虎の口を遁る」 (p. 154) – букв. „избягвам от устата на тигъра”
- (40) 「蛇に蛙」 (p. 198) – букв. „жаба на змия” = 「蛇に遭った蛙」 (p. 199) – букв. „жаба, която среща змия” = 「蛇に見込まれた蛙のよう」 (p. 199) – букв. „като жаба, хипнотизирана от змия”

Горепосочените примери са сходни както в структурата, така и по своето значение. Въпреки че не са многобройни, при пословиците съществуват и такива с напълно противоположно значение. Смята се, че са възникнали заради различия в начина на оценяване или възприемане на нещата.

- (41) 「鳩派」 (p. 187) – букв. „група на гълъбите” ⇔ 「鷹派」 (p. 187) – букв. „група на ястребите”
- (42) 「鳶が鷹を生む」 (p. 152) – букв. „канята ражда ястреб” ⇔ 「鳶の子は鷹にならず」 (p. 152) – букв. „детето на канята става ястреб”

6. Названията на животни в пословиците и заличаването на тяхното значение

6.1. Зооними, които се наблюдават в пословиците

Science & Technologies

Разпределението на пословиците, които включват зооними, срещащи се в „Речник на пословиците с животни и растения” на Хидеджи Такахаша е представено в таблица 3.

Табл. 3

Класификация	Пример	Брой
(1) добитък (кон, крава, мишка и др.)	(43) 「馬が合う」 (р. 57) – букв. „конят съответства”	921
(2) птици (кокошка, птица, ястреб и др.)	(44) 「籠の中の鳥」 (р. 161) – букв. „птица в клетка”	510
(3) риби (риба, шаран, сайра и др.)	(45) 「魚心あれば水心」 (р. 37) – букв. „ако рибата има сърце, водата също ще има”	179
(4) насекоми (насекомо, комар, молец и др.)	(46) 「食わぬ虫殺すな」 (р. 205) – букв. „не убивай насекомото, което не ядеш”	209
(5) мекотели (галиотис, японски миди, миди корбикула и др.)	(47) 「山の蛤掘ってもない」 (р. 189) – букв. „и да копаеш планината няма да намериш камагури”	29
(6) други (дракон, каппа, жаба, костенурка, змия, криле, рога и др.)	(48) 「龍に翼」 (р. 211) – букв. „криле на дракон”	308

Много от пословиците, класифицирани от (1) до (6) се употребяват в производно значение. Според изчисления на автора общият им брой е 2156.

Най-често използваните зооними в пословиците са представени в таблица 4.

Табл. 4: Пословици според техния ред

Ред	Название на животно	брой	Ред	Название на животно	брой
1	кон	162	11	лисица	42
2	куче	137	12	врабче	37
3	крава	98	13	ястреб	36
4	котка	95	14	насекомо, змия	34
5	птица	90	15	мравка, жерав	31
6	маймуна	79	16	заек, кокошка, елен	29
7	гарван	72	17	дива гъска	27
8	тигър	68	18	лъв	24
9	риба	63	19	морска каракуда, жаба	23
10	мишка	56	20	каня	22

В японските пословици има такива, в които чрез силни думи се изразява японския национален колорит. Например подобни на следните, срещащи се единствено в японския език, пословици с думите „каппа” и „насекомо”.

(49) 「河童に水練」 (р. 81) – букв. „да учиш каппа да плува”

(50) 「河童の川流れ」 (р. 81) – букв. „пуснат по течението на реката от каппа”

Каппа е нереално животно, което се среща единствено в Япония. То живее в реките, което го прави отличен плувец и няма смисъл да го учиш да плува. Пример (50) е метафора за това, че и най-добрият плувец, може да потъне.

(51) 「腹の虫が納まらない」 (р. 206) – букв. „насекомите в стомаха ми не се успокояват”

(52) 「虫の居所が悪い」 (р. 206) – букв. „местонахождението на насекомите е лошо”

(53) 「虫を起こす」 (р. 206) – букв. „събуждам насекомите”

В представените примери „насекомо” изразява емоция.

Освен речниковия състав, съдържанието на пословиците има страни, които са дълбоко свързани с вярванията или начина на живот на даден народ.

(54) 「精進日に魚を食べば口が曲がる」 (Анада 1982: 138) – букв. „ако ядеш риба по време на пост, устата ти ще се изкриви”

(55) 「秋の秋刀魚は孕み女に見せるな」 (р. 8) – букв. „есенната сайра не бива да се показва на бременна жена”

(56) 「蛤は虫の毒」 (р. 189) – букв. „хамагури е отрова от насекомии”

(57) 「鳥が梢に巣くえばその年洪水あり」 (р. 89) – букв. „ако гарванът си направи гнездо на върха на дърво, то през тази година ще има наводнение”

Всички тези пословици, дадени като примери се основават на народни вярвания. Смесът на 「蛤は虫の毒」 е, че когато дете изяде хамагури, то започва да нервничи. Пример (57) е предание от района Аидзу-Кита, че ако гарван си направи гнездото във високите клони на дърветата, ще има наводнение. Без значение дали има научни доказателства или не, смятам, че посочените тук примери позволяват да се погледне колко дълбоко се отразява в тях националният колорит.

6.2. Заличаване на значението на думите в пословиците

Ако се вземе предвид цялостното значение на пословиците, които се отнасят към животни, се наблюдава склонност към ослабване на функцията на зоонимите³. Често „зоонимите” престават да функционират като „зооними”. Да сравним пословиците, представени в таблица 5.

Табл. 5: Функции на думите, назоваващи животни в пословиците

Примери, при които функционират (употребени в основното си значение)	Примери, при които не функционират (употребени в преносен смисъл)
(58) 「捨て馬の尾髪、高馬の尾なし」 (р. 65) – букв. „кон за изхвърляне с опашка, скъпият кон няма опашка”	(63) 「馬耳東風」 (р. 67) – букв. „източен вятър в ушите на кон”

³ Тук под „зооними” се разбират думи, които се отнасят до животни. Например кон, крава, куче, котка, риба и др. В широк смисъл към тях могат да бъдат причислени и думи, като: рога, криле, пера.

(59) 「馬は蹄の腐るまで浮き、牛は尾の腐るまで浮く」 (p. 60) – букв. „конят се чувства добре, докато му изгният копитата, кравата се чувства добре, докато ѝ изгние опашката”	(64) 「馬を牛に乗り換える」 (p. 60) – букв. „качвам се от кон на крава”
(60) 「鰻は夏瘦せの薬」 (p. 54) – букв. „змийорката е лекарство за лятното отслабване”	(65) 「鰻は滑っても一代、鯊は飛んでも一代」 (p. 54) – букв. „змийорката и да се плъзга – един живот, попчето и да подскача – един живот”
(61) 「蜆汁は肝臓によい」 (p. 154) – букв. „супата от корбикула е полезна за черния дроб”	(66) 「蜆千より法螺貝一つ」 (p. 127) – букв. „по-добре една харония, отколкото хиляда корбикули”
(62) 「烏が子を運べば近くに火事がある」 (p. 89) – букв. „ако гарванът носи малките си, значи наблизко има пожар”	(67) 「烏の行水」 (p. 90) – букв. „къпане в леген на гарван”

Тъй като по-голяма част от думите при пословиците се употребяват в преносно, а не в първичното си значение, думите, назоваващи животни, в пословиците губят своите функции. В приведената в лявата част на табл. 5 「捨て馬の尾髪、高馬の尾なし」 думата „кон” е употребена в основното си значение. Означава, че опашката на лошия кон е дълга, а на добрия – къса. При 「馬は蹄の腐るまで浮き、牛は尾の腐るまで浮く」, 「鰻は夏瘦せの薬」, 「蜆汁は肝臓によい」 нещата стоят по същия начин – „кон”, „крава”, „змийорка”, „корбикула” се проявяват в основните си значения. Пример (62) е предание от префектура Нара, където „гарван” също се изявява с основното си значение.

Но тъй като всички пословици в дясната половина на табл. 5 са употребени в преносен смисъл, „кон”, „крава”, „змийорка”, „корбикула” и др. думи са загубили собственото си основно значение. Пример (63) означава, че пропускам покрай ушите си, изобщо не запомням мнението или критиките на хората. Пример (64) е за това, как от бързия кон се качвам да яздя бавната крава, т.е. е метафора да отхвърлиш нещо изгодно, за да получиш нещо неизгодно вместо него. Пример (65) е метафора, че както и да се бори даден човек през своя живот, той не може да надхвърли своите природни данни. Значението на пример (66) е, че колкото и много ненужни неща да събираш, те не съответстват и на едно полезно. Пример (67) се използва за изключително кратко къпане. В тези примери думите „кон”, „крава”, „змийорка”, „корбикула”, „гарван” напълно са загубили своето реално значение.

7. Китайски превод

7.1. Пословици с китайски произход

Съществуват много японски пословици, които имат китайски произход. Пословиците, които включват зооними, не са изключение. Да погледнем следните

примери.

Табл. 6: Пословици с китайски произход

японски език	китайски превод	източник
(68) 「塞翁の馬」 (p. 63) – букв. „кон на старец, живеещ покрай граничното укрепление”	「塞翁失馬焉知非福」	『淮南子』 人間訓
(69) 「虎を画いて狗に類す」 (p. 158) – букв. „нарисувах тигър, прилича на куче”	「畫虎不成反類犬」	『後漢書』 馬援伝
(70) 「苛政は虎よりも猛し」 (p. 154) – букв. „твърде строгата политика е по-свирепа от тигър”	「苛政猛於虎」	『礼記』 檀弓下篇
(71) 「虎穴に入らずんば虎子を得ず」 (p. 154) – букв. „ако не бях влязъл в дупката на тигъра, не бих получил тигърчетата”	「不入虎穴，焉得虎子」	『後漢書』 班超伝
(72) 「愛屋烏に及ぶ」 (p. 88) – букв. „добивам любовта на гарвана от покрива”	「愛屋及烏」	『尚書大全』
(73) 「魚を得て筓を忘れる」 (p. 48) – букв. „добил рибата, забравям за коша за ловене на риба”	「得魚忘筓」	『莊子』
(74) 「魚も我が欲する所なり、熊掌もまた我が欲する所なり。二者兼ぬるを得べからざれば、魚を捨てて熊掌を取るものなり。」 (高橋 p. 38) – букв. „Иска ми се риба, но ми се искат и мечешки лапи. Като не мога да получа и двете, се отказвам от рибата и си вземам мечешки лапи”	「魚我所欲也；熊掌亦我所欲也，二者不可得兼，舍魚而取熊掌者也」	『孟子』 告子上

Не е задължително всички пословици с китайски произход в японския език да са препратки към китайски произведения. Наблюдават се както пословици без източник, така и изрази, близки до китайските. При всички случаи, тъй като начинът на изразяване на пословиците е твърде сходен с китайските, те са леснодостъпни за китайските говорещи.

7.2. Типично японски пословици

Типично японските пословици са много повече на брой, отколкото пренесените от Китай. Не могат да се изброят всички, но нека да погледнем примерите в таблица 7.

Science & Technologies

Табл. 7: Типично японски пословици

пример	тълкуване на значението	китайски превод
(75) 「江鮒の出世」 (р. 64) – букв. „кариера на млад морски кефал”	Метафора за методично израстване в кариерата	平步青雲
(76) 「鷺と烏」 (р. 112) – букв. „чапла и гарван”	Метафора за нещо напълно противоположно	完全相反
(77) 「尻馬に乗る」 (р. 65) – букв. „качвам се на задницата на коня”	Нямайки собствено мнение, следвам безропотно хорските думи и действия.	盲目跟進
(78) 「馬の物を覚えたよ う」 (р. 59) – букв. „сякаш съм запомнил нещата на коня”	Метафора за нещо, което не забравям, щом веднъж съм го запомнил.	一旦學會，終生不忘
(79) 「蝙蝠が燕を笑う」 (р. 109) – букв. „прилепът се присмива на лястовицата”	Не забелязвам собствените си недостатъци, а се присмивам на чуждите.	五十步笑百步
(80) 「虫がいい」 (р. 207) – букв. „насекомите са хубави”	Поведение, при което мисля само за собствената си изгода и игнорирам другите.	自私自利
(81) 「虫が好かない」 (р. 207) – букв. „не харесвам насекоми”	Мразя нещо.	討厭
(82) 「虫を殺す」 – букв. „убивам насекоми”	Търпя нещо, като подтискам раздразнението си.	壓抑憤怒
(83) 「河童の尻」 (р. 29) = 「尻の河童」 – букв. „дупе на каппа”	1. Метафора за нещо лесно, просто; за нещо, което не си струва. 2. Метафора за нещо безинтересно, безвкусно. 3. Използва се като метафора за колеблив човек, който не довършва нещата докрай.	①無不足道的事物 ②索然無味 ③半調子的人

「江鮒」 се използва за назоваване на младите морски кефали в района Кансай. Морският кефал е риба, която има различни имена на отделните етапи от своето развитие. Тъй като в зависимост от ръста имената се променят на „обоко”, „ина”,

„бора”, „тодо”, е произлязла пословицата (75) 「江鮒の出世」. Заради разликите в климата и местообитанието видовете риба, които се ловят в Япония, се различават доста от тези в Тайван, така че съществуват много непознати за тайванските изучаващи японски език. Също така рибата за японците е не само живо същество и храна, но значението ѝ се тълкува по различни начини, като част от културата.

В 「鷺と烏」 се има предвид бялата чапла и черния гарван, като се използва за означаване на два напълно контрастни предмета или две напълно противоположни неща. От това да се качиш да яздиш зад ездача на кон произлиза и значението на 「尻馬に乗る」, което е да нямаш собствено мнение, а да следваш действията на хората, без да възразяваш. Пример (78) е израз, появил се от факта, че конят никога не забравя нещо, щом го е запомнил.

В японския език думата „насекомо” се среща в редица изрази за емоции. Например 「虫のいい考え方」, 「虫が好かない」, 「虫を殺す」. Не можем да не обърнем внимание, че сред типично японските пословици съществуват измислени животни, като каппа, които се срещат само в японския език.

Както видяхме в таблица 7, при превода на японските пословици с имена на животни на китайски език са необходими допълнителни обяснения, които спомагат за доброто разбиране на значението.

8. Заключение

Можем да направим следните обобщения на настоящата работа.

1. От семантична гледна точка значението на пословиците може да се раздели на три вида. При първия вид значение външното значение и значението, с която тя е употребена съвпадат, като външното значение си остава основно значение. При втория вид значение между външното значение и значението, с която тя е употребена, се наблюдава различие и тя не може да се употребява във външното си значение. При третия вид значението, с която тя е употребена, се разделя на основно и производно.
2. Значението на пословиците бива два вида – повърхностно и дълбоко. Както съществуват пословици само с дълбоко значение, така съществуват и такива, които притежават и дълбоко (производно) и повърхностно (основно) значение.
3. В случай, че се зароди дълбоко значение, се смята, че това става по три начина – чрез аналогия, абстракция и обобщаване.
4. Съществуват много пословици със синонимни изрази. Също така, въпреки че не са много, съществуват и антонимни пословици.
5. При пословиците със зооними в сравнение с пословиците в основно значение, по-многобройни са тези в производно значение. При пословиците, които се употребяват в производно значение, самите думи, назоваващи животни, загубват своето действие като думи и в по-голямата си част престават да функционират.
6. В пословиците се наблюдават думи със силно изразен национален колорит. Например често се наблюдават „каппа”, „дракон”, „насекомо” и др.
7. При превод на японски пословици с зооними на китайски език, с изключение на

пословиците с китайски произход, са необходими допълнителни обяснения, като средство за тяхното по-добро разбиране.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. ЯПОНСКИ ИЗТОЧНИЦИ

- Анада 1982: 穴田義孝. ことわざの社会心理学. 東京: 人間の科学社, 1982.
- Геккан генго 1989: 特集: 日本語の慣用表現. // 月刊言語, 18 卷, 2 号. 東京: 大修館書店, 1989, с.23-28.
- Икеда, Доналд 1982: 池田弥三郎, ドナルド・キーン監修. 日英故事ことわざ辞典. 東京: 朝日新聞社, 1982.
- Кунихиро 1985: 国広哲弥. 慣用句論. // 日本語学. 四卷一号, 東京, 1985.
- Мияджи 1984: 宮地 裕. 基本語彙・慣用句・複合語. // 日本語学, 2 卷, 5 号. 東京, 1984.
- Мияджи 1985 a: 宮地 裕. 慣用句の周辺—連語・ことわざ・複合語. // 日本語学, 4 卷, 1 号. 東京, 1985.
- Мияджи 1985 b: 宮地 裕. 動詞慣用句. // 日本語学, 4 卷, 1 号. 東京, 1985.
- Мураки 1985: 村木新次郎. 慣用句・機能動詞結合・自由な結合. // 日本語学, 4 卷, 1 号. 東京, 1985.
- Нишитани 2005: 西谷裕子編. たべものことわざ辞典. 東京: 東京堂出版, 2005.
- Такаги 1978: 高木一彦. 慣用句研究のために. // 日本語研究の方法. 東京: むぎ書房, 1978.
- Такахашаши 1997: 高橋秀治著. 動植物ことわざ辞典. 東京: 東京堂出版, 1997.
- Такеда 1992: 武田勝昭. ことわざのレトリック (レトリック叢書). 東京: 海鳴社, 1992.
- Вен 1991: 温端政著. 諺語のはなし—中国のことわざ. 光生館, 1991.
- Цай 2008: 蔡 明興. 日本語における諺の意味とその中国語訳—身体語彙を含む諺を中心として. // 台湾應用日語研究第五期. 台湾應用日本語学会. 台湾, 2008.
- Цай 2011: 蔡 明興. 日本語における諺の意味とその中国語訳—食物語彙を含む諺を中心として. // 台湾: 国際学術シンポジウム (台湾應用日本語学会). 台湾, 2011.
- Яманаши 1998: 山梨正明. 比喩と理解. 東京大学出版会. 東京: 1998.

2. КИТАЙСКИ ИЗТОЧНИЦИ

- Тау 2007: 陶元山編. 日漢慣用語諺語辞典. 北京: 国防工業出版社, 2007.
- Цай 2002: 蔡明興. 慣用語組的翻譯與外語教學之實踐—以日語文學作品中描寫感覺的慣用語組為例 (淡江大學第二外語文學教學研討會論文集). 台北, 2002, 頁 309-330.